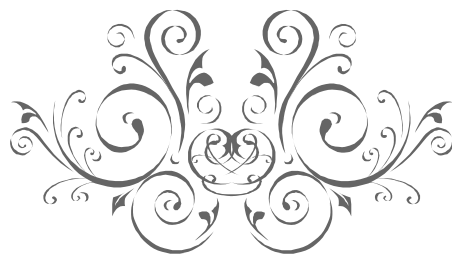

גמרא סדורה

מסכת

נזיר

פרק ט' - "הַגְּזֵיִים"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

לימוד פרק זה לעילוי נשמת הרב ותלמידו האהוב
הרב האהוב אוהב את עמו ישראל באהבה אינסופית מורינו הרב יום מיכאל אברג'ל זצ"ל
ותלמידו הלמד מרבו וקיים כרבו - הקדוש הרב דן שמואל מרצבך זצ"ל הי"ד
והקדוש שנרצח השבוע אברהם אשר חסנו ז"ל
אוהב תורה, אוהב לומדי תורה, ומשקיע מעצמו והונו לשם כך

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetd@neto.net.il
 עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
 כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודיך".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

י"ב חשון תשע"ה

מסכת נזיר פרק ט' - "הגוים"

1. סא, א

משנה

הגוים - אין להם נזירות.
נשים ועבדים - יש להן נזירות.
חומר בנשים מבעבדים - שהוא כופה את עבדו, ואינו כופה את אשתו.

גמרא

קתני:
"הגוים - אין להם נזירות",
מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"דבר אל בני ישראל"¹³⁸ (במדבר ו, ב) - ולא לגוים.
ואמרת אליהם - לרבות את העבדים."

למה לי קרא?

האמרת: כל מצוה שהאשה חיבת בה עבד חייב בה!

אמר רבא:

שאני הקא, דאמר קרא: "לאסור אסור על נפשו"¹³⁸ (במדבר ל, ג) - כמי שנפשו קנויה לו,
יצא עבד שאין נפשו קנויה לו,
הואיל ואין נפשו קנויה לו, אימא: גבי נזיר נמי לא.
קמשמע לן.

רש"י

מתני'

הכותים אין להם נזירות.
העובדי כוכבים שנדרו בנזירות
אין נזירות חלה עליהן ומותרין
לגלח ולשתות יין וליטמא
למתים:

חומר בנשים מבעבדים שהוא
כופה את עבדו. שהעבד שנדר
בנזיר יכול רבו לכופו לשתות
בין אבל אשתו שנדרה בנזיר
אינו יכול לכופה וכיון שנדרה
(ושמעו) לה ולא היפר לה שוב
אינו יכול להפר:

גמ'

קתני הכותים. אין חייבין
בנזירות אבל הנשים והעבדים
חייבין:

דת"ר דבר אל בני ישראל. איש
או אשה כי יפליא לנדור נדר
נזיר וגוי בני ישראל נודרין ואין
העובדי כוכבים נודרין:

ואמרת אליהם. איש או אשה
לרבות את העבדים שיש להן
נזירות:

עבדים למה לי. לרבווי קרא
שיש להן נזירות:

הא אמרת. במסי קדושין כל
מצוה שהאשה חיבת בה כוי
וכיון שהאשה חיבת בנזירות
כדכתיב איש או אשה איתרבו
להו נמי עבדים:

שאני הכא. גבי נזירות דאי לאו
דאתי קרא אחרינא לרבווי
עבדים לא הואי אמינא דעבדים
מחייבי בנזירי משום דאמר
קרא גבי נזירות לאסור איסר
כוי קמ"ל ואמרת אליהם לרבות
את העבדים:

¹³⁸ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה'

2. סא, א - סב, א

ר"י

ואין עובדי כוכבים מעריכין. שאם אמר ערכי עלי לא אמר כלום: יכול לא יהו נערכין. שאם אמר ישראל ערך זה עובד כוכבים עלי שלא יהו בדבריו כלום: תלמוד לומר. איש או אשה כי יפלא נדר בערך נפשות להי דאיתנהו בכלל ערך ונותן ערכו כפי שנותניו של עובד כוכבים הכא נמי גבי נזירות ליהו עובדי כוכבים בתורת נזירות דאם אינן נזירין להביא קרבן דכתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים ליתנהו בהו איש דליהו נזירים אבל לא מביאין קרבן כדלקמן: שאני הכא. גבי נזיר מה שאינו בתורת נזיר כלל דאמר קרא לאביו ולאמו לא יטמא במי שיש לו אב דיבר הכתוב שהוא חייב בתורת נזיר: יצא עובד כוכבים שאין לו אב. דאין אבות לעובד כוכבים: למאי הלכתא. אמרת דאין אבות לעובד כוכבים: אילימא לענין ירושה כו' כי ירושה לעשו נתתי את הר שעייר. להורישה לבניו אלמא דאית אבות לעובד כוכבים לענין ירושה: אלא. אימא הכי לאמו ולאביו במי שמוזהר על כיבוד אביו בא לך הכתוב לומר שלא יטמא בשביל נזירות שעליו ועובד כוכבים הואיל ואינו בכיבוד אביו אין נזירות חלה עליו: יצא עובד כוכבים שאין לו טומאה. שאם נגע במת אינו טמא: דלמא כרת הוא דלא מיחייב. כי נכנס במקדש: אבל איטמוי איטמי. כי נגע במת כדי לטמא אדם וכלים והואיל והוא מיטמא נמצאת אתה אומר שתהא נזירות חלה עליו: כל שיש לו טהרה. בהזאה ובטבילת מקוה יש לו טומאה ועובד כוכבים שאין לו טהרה אין מקבל טומאה והא דאמרין במס' יבמות בפ' הערל (דף עא:). ערל מקבל הזאה כגון ערל ישראל שלא נימול שמתו אחיו מחמת מילה אבל ערל עובד כוכבים לא וכיון שאין מקבל הזאה לפיכך אין לו טומאה: ודלמא טהרה הוא דלית ליה. שאם קיבל טומאה אפילו שהוזה לא נטהר מטומאתו ופוסל את הקדשים במגעו הא טומאה הויא ליה שאם נגע במת שהוא טמא ומטמא אדם וכלים: אמר קרא [איש אשר] יטמא ולא יתחטא. איתקש טומאה לטהרה דתררויהו טומאה וטהרה קמישתעו בחד גברא והכי משמע כל מי שאין לו טהרה אין לו טומאה ועובד כוכבים הואיל ואי אפשר לו בטהרה אין לו טומאה: רב אחא בר יעקב אמר שאני הכא. גבי נזירות טעמא מאי אימעיטו להו עובדי כוכבים מנזירות כתיב הכא לאביו ולאמו לא יטמא והתם כתיב והתחלתם אותם לבניכם אחרים לרשת אחוזה כל מי שיש לו נחלה להוריש לבניו את עבדיו דבר לך הכתוב גבי נזיר שיש לו אב ואם כדכתיב לאביו ולאמו יש להם טומאה והני עובדי כוכבים הואיל ואין להם נחלה כדי להוריש עבדו לבנו כדכתיב וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו ואמרין במס' (גיטין דף לח.) אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה לא הוי להו טומאה וכל שאין לו טומאה אין לו תורת נזירות:

אמר מר:

"דבר אל בני ישראל" - ולא לגויים".

וכל היכא דכתיב "וישראל" - גויים לא?!

והא גבי ערכין, דכתיב: "דבר אל בני ישראל" ¹³⁹ (ויקרא כו, ב), ותניא:

"בני ישראל מעריכין, ואין הגויים מעריכין.

יכול לא יהו נערכין?

תלמוד לומר: "איש"!

שאני הכא דאמר קרא: "לאביו ולאמו לא יטמא" ¹⁴⁰ (במדבר ו, ז) - במי שיש לו אב, יצא גוי שאין לו אב.

למאי?

אילימא: לענין ירושה - והאמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן:

גוי יורש את אביו דבר תורה,

שנאמר: "כי ירשה לעשו נתתי את הר שעייר" (דברים ב, ה)!

אלא במי שמוזהר על כיבוד אביו.

מי כתיב "כבוד אביו" גבי נזיר?!

אלא, אמר קרא: "לאביו ולאמו ... לא יטמא" (במדבר ו, ז) -

במי שיש לו טומאה,

סא, ב יצא גוי שאין לו טומאה.

מןלן דלית להו טומאה?

דאמר קרא: "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא,

ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל" (במדבר יט, כ) -

במי שיש לו 'קהל',

יצא זה שאין לו 'קהל'.

ממאי?

דלמא כרת הוא דלא מיחייב, אבל איטמוי מיטמו!

אמר קרא: "והזה הטהר על הטמא" (במדבר יט, ט),

כל שיש לו טהרה - יש לו טומאה,

וכל שאין לו טהרה - אין לו טומאה.

ואימא: טהרה הוא דלא הויא ליה,

וטומאה הויא ליה!

אמר קרא: "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא" ¹⁴¹ (במדבר יט, כ).

רב אחא בר יעקב אמר:

שאני הכא, דאמר קרא: "והתחלתם אותם לבניכם אחרים" (ויקרא כה, מו) -

כל שיש לו נחלה - יש לו טומאה,

וכל שאין לו נחלה - אין לו טומאה.

¹³⁹ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש מי יפלא נדר בערך נפשות לה'

¹⁴⁰ לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במתם מי נדר אלהיו על ראשו

¹⁴¹ ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל מי את מקדש ה' טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא

אי הכי, עבדים נמי לא!

ר"ח

אי הכי עבדים נמי. לא ליהו בתורת נזיר לפי שאינו בתורת נחלה להוריש לבניהם דכל מה שקנה עבד קנה רבו ולא הן קונין זה את זה דהא לאו ישראל נניהו:

אלא אמר רבא בשלמא גבי ערכין. דכתיב [בני] ישראל לא מצית למעוטי עובדי כוכבים לגמרי דהא דכתיב בני ישראל ממערך בלבד הוא דקממעט להו כדאמרין בני ישראל מעריכין אבל לגמרי לא מצית למעוטי להו דלא ליהו נערכין דהא הדר בהו איש דמייתי את העובדי כוכבים דליהו נערכין אבל הכא גבי נזירות ליכא לך למימר דליהו בכלל נזיר כלל דהכי אמרת בני ישראל נזירין ומביאין קרבן ואין העובדי כוכבים נזירין ומביאין קרבן דהאי דכתיב בנזיר בני ישראל קא ממעט להו מקרבן ומשום מיעוטה דקרבן לא איצטריך למיכתב בני ישראל דמהתם נפקא שאין נזירין ומביאין קרבן דאמרין במסכת מנחות בפרק אלו מנחות נקמצות (דף עג:): איש איש מבית ישראל כו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל דמלכל נדריהם ולכל נדבותם נפקא לרבות עולה ושלמים ועופות ויין ולבונה אי"כ מה ת"ל לעולה דכתיב אשר יקריבו לה' לעולה פרט לנזירות דאין העובדי כוכבים מביאין קרבן נזירות דברי ר' יוסי הגלילי וכיון דמהתם נפקא שאין מביאין קרבן נזירות בני ישראל דהכא למאי אתא אלא לומר לך דלא חל עליהו נזירות כלל והאי דכתיב בהו איש אידי דכתיב אשה לצורך כתב נמי איש שלא לצורך:

ואימא. דהאי דכתיב בני ישראל גבי נזירות משום דקאתי לאשמועי' דממעט להו לעובדי כוכבים מנזירות עולם ומיהו בנזירות סתם קאי בלא קרבן מדכתיב בהו איש:

מי כתיב נזיר עולם. בקרא דקאמרת בני ישראל נזירין נזירות עולם אבל לא העובדי כוכבים והא לא גמרי נזירות עולם אלא מאבשלוס כדאמרין לעיל בפירקא קמא (דף ד:):

והאמר רבי יוחנן. בפירקין דלעיל (דף כח:): הלכה היא בנזיר שהאב מזיר את בנו בנזיר הואיל דלאו מקרא נפקא ליכא לך למימר דבני ישראל אתא לומר דישאל מדירין את בנייהם בנזיר ולא העובדי כוכבים ואתא איש לרבות את העובדי כוכבים בנזיר עצמו בלא קרבן אלא דהאי דכתיב בהו ישראל קא ממעט להו מנזירות לגמרי:

איש כי יפליא דכתב רחמנא גבי ערכין למה לי. בשלמא איש דכתב גבי נזיר אידי דכתיב אשה שהוא לצורך כתב נמי איש שלא לצורך ואיש דגבי נדרים לרבות את העובדי כוכבי' שיהו נזירין נדרים ונדבות כישראל אלא. איש כי יפליא דכתב רחמנא גבי ערכין למה לי דמכדי איתקש ערכין לנדרים דאמר קרא איש כי יפליא נדר בערך דבחד קרא כתביהו רחמנא ותניא גבי נדרים כו' והי"ה לגבי ערכין נמי דאיתרבו להו עובדי כוכבים שיהו נערכים כישראל אלא איש כי יפליא למה לי:

לאיתויי מופלא הסמוך לאיש. דישאל שיהו נזירין נדרים: **אלא למ"ד דרבנן היא.** דנדרים נבדקין איש כי יפליא למה לי: לאיתויי מופלא הסמוך לאיש דעובדי כוכבים מדאורי' נזירין נדרים ואל תתמה משום דבישראל אין מופלא הסמוך לאיש נזירין נדרים מן התורה שכן מצינו בכמה מקומות שהחמירה תורה על העובד כוכבים כגון בשורו של כנעני שהזיק לשורו של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ושל ישראל שנגח של כנעני בין תם בין מועד פטור (ב"ק דף לו:): הניחא למאן דאמר בני ישראל נערכין ואין העובדי כוכבים נערכין יכול לא יהו מעריכין ת"ל איש. גבי נדרים ואיתקש ערכין לנדרים (מיהו) שפיר הוא דאתא איש כי יפליא לאיתויי מופלא הסמוך לאיש דעובד כוכבים דיכול להעריך: אלא למ"ד דבר אל בני ישראל מעריכין ואין העובדי כוכבים גדולים מעריכין כלל יכול לא יהו נערכין ת"ל איש. גבי נדרים איתקש ערכין לנדרים להא מילתא שיהו גדולים נערכין הלכך דלדידיה לא אתא איש (כי יפליא דנערכין) אלא לאיתויי מופלא הסמוך לאיש דעובד כוכבים דהוי נערך ולא מצריך קרא כיון דמשמע ליה איש נדרים שהן נערכין הא ודאי פשיטא ליה דכיון דבתורת נערכין הן דאפילו עובד כוכבים בן חדש בר ערוכי הוא באותו ערך האומר בענין: אמר רב אדא בר אהבה כי אתא האי כי יפליא לאיתויי עובד כוכבים גדול דאע"ג דגדול הוא אינו יודע להפלות. דאע"פ דבישראל כיון שהוא גדול אע"פ שאינו יודע להפלות דבריו קיימים כדתנן בפרק דופן (נדה דף מה:): לאחר הזמן אע"פ שאינו יודע לשם מי נדר דבריו קיימי גבי עובד כוכבים מיהא אינו יכול להעריך ולנדר עד שיהא גדול ויודע להפלות לדברי הכל דאילו להאי תנא דאמר יכול לא יהו מעריכין ת"ל איש גבי נדרים לרבות את העובדי כוכבים שיהו מעריכין בעובד כוכבים גדול ויודע להפלות קאמר אבל בעובד כוכבים שאינו יודע להפלות לא ואידך תנא נמי דקאמר ואין העובדי כוכבים מעריכין בעובד כוכבים גדול שאין יודע להפלות קאמר אבל גדול ויודע להפלות יכול להעריך וליזור דאיתקש ערכים לנדרים ובערכים הוא דפליגי אבל במעריכין דברי הכל עובד כוכבים גדול שאינו יודע להפלות לא ואתא האי איש כי יפליא למעוטי ודקאמר יכול לא יהו נערכין ת"ל איש לאו מדיוק דאיש כי יפליא נפקא אלא מאיש איש דנדרים נפקא דאיתקש ערכין לנדרים אלא אידי דקאמר אידך תנא ת"ל איש קאמר איהו ת"ל איש:

אָלָא אָמַר רַבָּא:

בְּשִׁלְמוֹא גְבִי עֶרְכִין שְׁנֵאמַר: "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ¹⁴² (ויקרא כו, ב) -

"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעַרְכִין וְאִין הַגּוֹיִם מְעַרְכִין,

יְכוּל לֹא יְהוּ נְעַרְכִין?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ" (ויקרא כו, ב).

הַבָּא, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נּוֹזְרִין וּמְבִיאִין קֶרֶבֶן,

וְאִין הַגּוֹיִם נּוֹזְרִין וּמְבִיאִין קֶרֶבֶן.

יְכוּל אִף לֹא יְהוּ נְזִירִין כָּלָל?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "אִישׁ"?

אָמַרְי: אִי מְשׁוּם קֶרֶבֶן - לָאוּ מֵהַכָּא נִפְקָא לִיהַ,

אָלָא מֵהַתָּם: "לְעֵלָה" ¹⁴³ (ויקרא כב, יח) - **פֶּרֶט לְנִזְרוּת,**

דְּבַרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי!

אימא: בני ישראל נזירין נזירות עולם, ואין הגוים נזירין נזירות עולם,

יכול לא יהו נזירין?

תלמוד לומר: "איש" (כמדובר, ב)!

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

מִי כְּתִיב: 'נִזִּיר עוֹלָם'?

אימא: בני ישראל מדירין בניהם בנזיר, ואין הגוים מדירין בניהם בנזיר,

יכול לא יהו נזירין?

תלמוד לומר: "איש"!

הָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הַלֵּכָה הִיא בְּנִזְרֵי.

אימא: בני ישראל מגלחין על נזירות אביהן,

ואין הגוים מגלחין על נזירות אביהן.

יכול לא יהו נזירין?

תלמוד לומר: "איש"!

סבא

הָאֵיתְמַר, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הַלֵּכָה הִיא בְּנִזְרֵי.

אי הכי, "איש מי יפלא נדר בערקה" (ויקרא כו, ב) בערקה,

למה לי?

מכדי האיתקש ערכין לנדרים, אמר קרא: "איש מי יפלא נדר בערקה",

והתניא גבי נדרים: "איש" (ויקרא כב, יח),

מה תלמוד לומר: "איש איש"?

לרבות את הגויים שהן נזירין נדרים ונדרות פישראל.

"איש מי יפלא" בערקה למה לי?

אלא האי "איש" מיבצי ליה לאיתויי מופלא סמוך לאיש.

הניחא למאן דאמר: מופלא סמוך לאיש - דאורייתא.

אלא למאן דאמר: דרבנן - "איש מי יפלא" למה לי?

לאיתויי מופלא סמוך לאיש דגוי.

הניחא למאן דאמר: בני ישראל - נערכין, ואין הגוים נערכין,

יכול לא יהו מעריכין?

¹⁴² דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש מי יפלא נדר בערקה נפשתי לה'

¹⁴³ דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אלהם איש מי יפלא נדר בערקה ואל כל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעלה

תלמוד לומר: **"איש"**, שפיר.

אלא למאן דאמר: בני ישראל מעריכים ואין הגוים מעריכים,
יכול לא יהו נערכין?
תלמוד לומר: **"איש"** - אפילו תינוק בן חדש בר עירובי הוא,
"כי יפליא" למה לי?

אמר רב אדא בר אבהו:
לאיתווי גוי גדול, דאף על גב דגדול הוא, אינו יודע להפלות.

אלא **"כי יפליא"** דכתב רחמנא גבי נזירות, למה לי?
מכדי האי תקש נזירות לנדרים, **"כי יפליא"** למה לי?

לאיתווי ידים שאינן מוכיחות.

דאיתמר:

ידים שאינן מוכיחות,

אבוי אמר:

הויין ידים.

רבא אמר:

לא הויין ידים.

לאבוי¹⁴⁴ ניחא.

אלא לרבא מאי איכא למימר?

אלא: **"כי יפליא"** מיבעי ליה לכדרבי טרפון.

דתנא:

"רבי יהודה אומר משום רבי טרפון:

אין אחד מהן נזיר,

לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה".

הניחא לרבי טרפון,

אלא לרבנן מאי איכא למימר?

אלא: מיבעי ליה לכדתנא:

"היתר נדרים - פורחין באויר,

ואין להן על מה שיסמוכו.

רבי אליעזר אומר:

יש להם על מה שיסמוכו,

שנאמר: "איש כי יפלא"¹⁴⁵ (ויקרא כו, ב) **"כי יפלא"**¹⁴⁶ (במדבר ו, ב) - **שתי פעמים,**

אחד - הפלאה לאיסור,

ואחד - הפלאה להיתר".

רס"ו

אלא כי יפליא לגבי נזיר ל"ל.
בשלמא איש אידי דכתיב אשה
לצורך כתב נמי איש שלא לצורך
דכתיב איש או אשה כי יפליא
לנדור נדר וגוי וכן איש גבי
ערכין יתירא הוא משום דכתיב
בהיא פרשתא אם זכר אם
נקבה ואתא ליה לדרשא דבעינן
עובד כוכבים גדול שיודע
להפלות אלא כי יפליא דגבי
נזירות ל"ל:

מכדי הא איתקש נזירות
לנדרים. דכתיב נדר נזיר
ובנדרים כתיב הפלאה וכיון
דבנדרים כתיב הפלאה בנזירות
ל"ל:

לאתווי ידים שאינן מוכיחות
דהויין ידים. בין בנזירות בין
בנדרים בנזיר כגון דאמר אהא
וכדאמר לעיל בפ"ק (דף ב:) כגון
שנזיר עובר לפניו ולגבי נדרים
נמי כגון דאמר מודרני ממך
דאסור שיהנה משלו ולא
אמרינן דלמא לא משתעינא
בהדך קאמר וכדאמר בפ"ק
דנדרים (דף ה.) אלא למי"ד לא
הויין ידים מאי איכא למימר
ופלוגתא דאבוי ורבא בפ"ק
דנדרים:

הניחא לרבי טרפון אלא לרבנן.
דאמרי בפירקין דלעיל שכולן
[נזירים] מאי איכא למימר:
היתר נדרים פורחין באויר.
העולם שאין להן מקרא מן
התורה על מה שיסמוכו:
שנאמר כי יפליא. אחד. בנזיר
ואחד בנדרים:

אחד הפלאה לאיסור. שלא
לבטל את הנדר כשאין בו
חרטה:
ואחד הפלאה להיתר. כשיש בו
חרטה ובמסכת חגיגה קאי:

¹⁴⁴ הראש ועוד ראשונים גורסים: לרבא ניחא אלא לאבוי ...

¹⁴⁵ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש כי יפלא נדר בערקה נפשית לה'

¹⁴⁶ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה'

3. סב, ב

רפ"י

סב, ב משנה

חומר בעבדים מבנשים:
שהוא מפר נדרי אשתו,
ואינו מפר נדרי עבדו.

הפר לאשתו - הפר עולמית.
הפר לעבדו - יצא לחירות ומשלים נזירותו.

גמרא

תנו רבנן:

"למה רבו נופו?

לנזירות,

אבל לא לנדרי ולערכיו".

מאי שנא גבי נזיר?

דאמר רחמנא "לאסר אסר על נפשו" (במדבר ל, ג) - במי שנפשו קנויה לו,

יצא עבד שאין נפשו קנויה לו.

אי הכי, אפילו גבי נדרים נמי!

אמר רב ששת:

הכא במאי עסקינן:

כגון שהיה אשכול של ענבים מונח לפניו.

גבי נדרים דכי מיתסר בהאי לא מיתסר באחרני - לא מצוי פפי ליה.

גבי נזירות דכי מיתסר בהאי איתסר בכולהו - מצוי פפי ליה.

וגבי נדרים, מי לא עסקינן דליכא אלא האי אשכול,

דאי לא אכיל ליה, חליש!

אלא אמר רבא:

כגון שהיה חרצן מונח לפניו,

גבי נדרים בהאי הוא דמיתסר - לא מצוי פפי ליה.

גבי נזיר דאיתסר נמי באחרני - מצוי פפי ליה.

וגבי נדרים מי לא עסקינן דליכא אלא האי חרצן,

דאי לא אכיל ליה חליש!

אלא אמר אבוי:

למה רבו צריד לכפותו? לנזירות.

ואין צריד לכפותו לנדרים,

ואינו צריד לכפותו לשבועה.

מאי טעמא?

דאמר קרא: "להרע או להטיב"¹⁴⁷ (ויקרא ה, ד) - מה הטבה - רשות,

אף הרעה - רשות.

יצא: להרע לאחרים שאין הרשות בידו.

מתני'

חומר בעבדים מבנשים שהוא מיפר נדרי אשתו. ואי זה חומר בעבדים מבנשים שאם היפר לאשתו היפר לה עולמית ואפילו נתארמלה או נתגרשה מיפר מעליה כל הנזירות לגמרי אבל בעבדים אינו כן שכיון שיצא לחירות משלים לנזירותו שקיבל עליו ומתחיל ומונה כבתחלה ואם מנה קצת בפני רבו משלים את השאר:

גמ'

למה רבו כופו לנזירות. דהשתא הכי משמע לאיזה דבר יכול לכוף את עבדו בזמן שקיבל עליו נזירות לנזיר אבל לא לנדרים ולא לערכין שאם הדיר בהנאה מפירות פלוני או שאמר ערך פלוני עלי אינו יכול לכופו ונדרו נדר וערכו ערך וכגון שהקנה לו אחר ע"מ שאין לרבו בהם כלום:

מאי שנא גבי נזיר. דיכול לכופו משום דאמר רחמנא לאסור איסור כו':

אי הכי אפילו גבי נדרים נמי. יהא יכול לכופו ולהאכילו בעל כרחו מה שהדיר ממנו דהאי קרא גבי נדרים קאי: גבי נדרים דכי מיתסר בהאי אשכול לא מיתסר באחרניא לא מצוי פפי ליה. משום דלא מכחיש ביה כלל דאפשר ליה באחרני דכוותה נמי גבי אשתו כהאי גוונא לא מצוי מיפר משום דלא הוי דברים שיש בהן עינוי נפש וכדתנן בפי' אלו נדרים (נדרים דף עט:): פירות מדינה זו עלי לא יפר ויביא לה ממדינה אחרת אבל גבי נזירות דכי מיתסר בהאי מיתסר באחרני כדתנן בפי' הריני נזיר מגרוגרות (לעיל דף יא.) מזוג לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר הכא נמי גבי אשכול כיון דאמר הריני נזיר ממנו הי"ז נזיר והוי הפסד לרבו דהוי כחוש ואינו יכול ליטרח יכול לכופו להאכילו בעל כרחו מה שהזיר ממנו דהאי קרא בנזיר קאי:

וגבי נדרים. מדקפסיק ותני אבל לא לנדרים מי לא עסקינן דלא איכא אלא האי אשכול למיכל ליה: דאי לא אכיל חליש. והוי דומיא דנזירות ומאי שנא דהכא כופה והכא אינו כופה: גבי נזירות. החרצן כי מיתסר מיתסר נמי באחרני כדתנן בפרק. כל כינויי נזירות (לעיל דף ג.):

דלא איכא. מידעם למיכל ליה אלא האי חרצן:

אלא אמר אבוי. הכי קתני למה רבו צריד לכפותו לנזירות שאם נדר בנזיר ואין רבו כופהו הרי זה אסור ביין כל זמן שאינו כופהו לפי שאמרה תורה ואמרת אליהם לרבות את העבדים אבל לענין נדרים וערכין אינו צריד להפר וערך אין לו שאין גופו קנוי לו וכן בנדרים נמי אפי' בלא כפייה מותר לשתות ביין ולאכול מכל אוכלין: דאמר קרא להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא נשבע להרע לאחרים שאין הרשות בידו. הכא נמי כיון דקמכחיש כי לא אכיל ולא שתי ואיכא הפסד לרבו לא חיילא עליה שבועה:

¹⁴⁷ או נפש מי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה

4. סב, ב

רש"י

מתני'

עבר מכנגד פניו. שברח מפניו של רבו:

גמ'

רבי מאיר. דאומר לא ישתה ביין:

אית ליה דשמואל. דאמר כיון שהפקירו רבו יצא לחירות והכא נמי דברח יצא לחירות ולא ישתה ביין וצריך לו להשלים נזירות כדקתני במתניתין ורבי יוסי דאמר ישתה לית ליה דשמואל דאכתי ברשות רבו קאי ולא כל כמיניה שלא לשתות משום דקמכחיש ואיכא הרעה לרבו:

לא דכולי עלמא אית להו דשמואל. והיכא דהפקירו יצא לחירות אלא הכא כיון דלא הפקירו אלא שברח מאליו לא יצא לחירות כלל וברשות רביה קאי והכא בהא קמפלגי דלמאן דאמר ישתה קסבר כיון דמהדר הדר לרביה לישתי חמרא בכל היכא דאיתיה כי היכי דלא ליכחוש ולא ליהוי פסידא לרביה: ולמאן דאמר לא ישתה קסבר א"ע, דלאו כמפקיר עבדו דמי אפילו הכי לא ישתה משום דקנסינן ליה לעבדיה דליהוי ליה צערא דליהדר גבי דרביה דאי קאי ליה גביה כפי ליה למישתי חמרא והלכך אמרינן ליה דלא לישתי כל זמן שהוא בורח מפני רבו בשביל שהוא תקנת רבו ולדברי הכל בתר תקנתיה אזלינן:

משנה

עבר מכנגד פניו,

רבי מאיר אומר:

לא ישתה.

ורבי יוסי אומר:

ישתה.

גמרא

לימא בדשמואל קמיפלגי,

דאמר שמואל:

המפקיר עבדו - יצא לחירות,

ואין צריך גט שיחרור.

רבי מאיר - אית ליה דשמואל,

רבי יוסי - לית ליה דשמואל.

לא, דכולי עלמא אית להו דשמואל.

אלא: מאן דאמר "ישתה" סבר: סוף סוף מיהדר הדר ואתי גביה, לישתי חמרא כי היכי דלא ליכו ולמאן דאמר "לא ישתה" סבר: ליהוי ליה צערא כי היכי דליהדר גביה.

5. סג, א

רפ"י

סג, א משנה

נזיר שגילח, ונדע לו שהוא טמא,
אם טומאה ידועה - סותר,
ואם טומאת תהום - אינו סותר.
אם עד שלא גילח - בין כך ובין כך סותר.

מתני'
נזיר שגילח. תגלחת טהרה ביום שלשים
ואחד שלו:
ונדע לו שהוא טמא. בטומאת מת בין
שנטמא בתוך מלאת בין שנטמא לאחר
מלאת לבו ביום קודם שהביא קרבנותיו
ושגילח:

אם טומאה ידועה. היתה בשעה שנטמא
ה"ז סותר את הכל אבל לא נטמא עד לאחר
הבאת קרבנותיו אפילו בטומאה ידועה אינו
סותר אלא ז' כדתנן בפרק שלשה מינין
(לעיל דף מז.) מי שנזרק עליו אחד מן
הדמים כו' ואוקימנא בגמרא דלדברי הכל
ז' סותר ותו לא:

ואם עד שלא גילח. נודע לו שנטמא בין בו
ביום בין שנטמא בתוך ימי מלאת:

בין כך ובין כך. בין בטומאה ידועה בין
בטומאת התהום סותר את הכל:

כיצד. היא טומאת התהום שאינו סותר אם
נטמא בטומאת מת וירד לטבול במערה
ביום שביעי שלו ולאחר שיצא מצא לשם
מת שהוא צף על פני המים שבפתח המערה
והוא לא הכיר בו כשירד שם לטבול אין זו
טומאת התהום ואפי' אם לא נודע לו עד
לאחר גילוח ואפילו אם לא ירד לשם לטבול
אלא להקר ה"ז טמא וסותר את הכל:

אבל אם נמצא משוקע בקרקע המערה.
שבשעה שנכנס לא היה צף בזו יש חילוק
פעמים שהוא טהור ופעמים שהוא טמא
כשנכנס לשם ולא נכנס בה אלא להקר ונדע
לו לאחר גילוח שנמצא לשם מת משוקע
כנגד פי המערה ה"ז טהור דזו היא טומאת
התהום אבל ירד לשם ליטהר מטומאת
המת ואח"כ נודע לו ואפילו לאחר גילוח
ה"ז טמא וסותר את הכל אע"פ שהיא
טומאת התהום:

שחזקת טמא. העמידו בחזקת טמא:
וחזקת טהור. ירד לשם בחזקת טהור:
שרגלים לדבר. כלומר שהדברים נראין כך
דטהור העמד על חזקתו וטמא על חזקתו
ותיהוי חזקת טהור וסותר וסותר טמא
טמא:

גמ'
במחזורת לו. בברורה לו כגון טומאה ידועה
סותר אבל לא על טומאה שאינה ידועה לו:
ור"ל אמר אמר קרא. גבי עושה פסח כי
יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה:
כי דרך בגלוי אף טומאה בגלוי. לאפוקי
טומאת התהום דלא והוא הדין לנזיר דבכל
מקום נזיר ועושה פסח כי הדדי נינהו:
בשלמא למ"ד כי דרך. דבגלוי שפיר דכיון
דאחד מכירה בסוף העולם הוי גלוי:
**אלא למ"ד במחזורת לו כי מכירה אחד
בסוף העולם.** אמאי הוי טמא והא אינה
מחזורת לו:

ותו. בין למ"ד במחזורת לו בין למ"ד כי דרך
כיון דמדאורייתא טומאת התהום הותרה
גביה הא דתניא המוצא מת מושכב כו' מאי
שנא גבי תרומה דהוי טמא וגבי נזיר ועושה
פסח דהוי טהור:

אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה.
דאינה מטמאה והכי גמירי לה דלנזיר
ועושה פסח בלבד אינה מטמאה אבל
לתרומה לא גמירינן הילכתא ומשום הכי הוי
טמא:

ביצד?

ירד לטבול במערה,
ונמצא מת צף על פי המערה - טמא.
נמצא משוקע בקרקע המערה:
ירד להקר - טהור.
ליטהר מטומאת מת - טמא,
שחזקת טמא - טמא,
וחזקת טהור - טהור.
שרגלים לדבר.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רבי אלעזר:

דאמר קרא: **"וכי ימות מת עליו בפתע פתאם"**¹⁴⁸ (במדבר ו, ט),
"עליו" - במחזורת לו.

ריש לקיש אמר:

אמר קרא: **"כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה"**¹⁴⁹ (במדבר ט, ז):
כי **"דרך"**, מה דרך בגלוי אף כל בגלוי.

ואלא הדתנו:

"איזוהי טומאת התהום?

כל שאינו מכירה אחד בסוף העולם.

אבל מכירה אחד בסוף העולם - אין זו טומאת התהום."

בשלמא למאן דאמר: **"כי דרך" שפיר.**

אלא למאן דאמר: **"במחזורת לו"**, כי **"מכירה אחד בסוף העולם" מאי הוי?**

ותו, הא דתניא:

"המוצא מת מושכב לרחבה של דרך.

בתרומה - טמא,

בנזיר ובששיית פסח - טהור."

מאי שנא?

אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה.

¹⁴⁸ וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו מיום טהרתו ביום השביעי ונקלחנו
¹⁴⁹ דבר אל בני ישראל לאמור איש איש מי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדתתיכם ועשה פסח לה'

6. סג, א-ב

רס"י

מאן תנא. דאם נודע לו קודם גילוח אע"פ שהביא קרבנותיו סותר:
א"ר יוחנן ר"א היא דאמר. בפרק ג' מינין (לעיל דף מו.) ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשים כולן דברי ר"א דכיון דעדיין לא גילח כמי שנודע לו בתוך מלאת דמי וסותר את הכל דאי לרבנן כיון שזרק עליו אחד מן הדמים שוב אינו סותר:

בעי רמי בר חמא נטמא. בטומאת התהום בתוך ימי מלאת ונודע לו לאחר מלאת קודם הבאת קרבנותיו וקודם גילוח:

מהו בתר ידיעה אזלינן. כלומר מי אמרינן דהא דגמרינן בטומאת התהום אינה סותרת היכא דידיעה הויא לאחר מלאת אפילו היכא דנטמא בימי מלאת או דילמא כיון דנטמא בימי מלאת אע"ג דנודע לו לאחר מלאת ואפילו לאחר הבאת קרבנותיו לא אמרינן דטומאת התהום הותרה לו וסותר ולרמי בר חמא דקמביעיא ליה הכי לא שמיעא ליה מתניי ואמטו להכי קמביעיא ליה הכי אי סותר או אינו סותר כלל:

אמר רבא ת"ש. מדקתני מתניי אס נודע לו עד שלא גילח בין כך ובין כך בין טומאת התהום בין טומאה ידועה סותר ואוקימנא לה למתניי כר"א וקחזינא מיהא דקפסיק ואמר כל אימת דאיטמי בין בתוך ימי מלאת בין לאחר ימי מלאת דסותר: **ודאיתידע ליה אימת אזלימא בתוך ימי מלאת צריכא למימר דסותר.** בתמיה אלא לאו שמע מינה דאיתידע ליה לאחר מלאת וקאמר דסותר דבתר טומאה דהוה בתוך ימי מלאת אזלינן: ועדיין תיבעי לך כיון דלאחר מלאת קאי ז' סותר ותו לא או דילמא כיון דניטמא בתוך ימי מלאת סותר את כולן:

ולמאן. קמביעיא לך אי לרבנן וקודם הבאת קרבנותיו פשיטא דכולן סותר: ואי לר"א וקודם תגלחת הא שמעי ליה דאמר בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (לעיל דף טז:) כל לאחר מלאת ז' סותר:

אמר לך. רמי בר חמא לעולם אליבא דר"א קמביעיא לי והכי קמביעיא לי הני מילי דלאחר מלאת שבעה סותר ותו לא כי ניטמא לאחר מלאת והאי כיון דניטמא לפני מלאת מודי בה ר"א דב

תר טומאה דהות בתוך ימי מלאת אזלינן: **או דילמא כיון דידיעה לאחר מלאת הוא.** שכבר הביא קרבנותיו וז' הוא דסותר ותו לא:

ה"ג ומינה הא דקתני בין כך ובין כך סותר ולא קמפליג ש"מ. כלומר ותיפשוט ליה ממתניי גופיה דמדקתני בין כך ובין כך סותר ולא קמפליג בין דניטמא קודם מלאת בין לאחר מלאת דהא מתניי כל אימת דניטמא במשמע ואוקימנא לה כר"א דאמר כל לאחר מלאת ז' סותר ותו לא ש"מ נמי דאפילו היכא דניטמא בתוך מלאת כיון דידיעה לאחר מלאת הוא דז' סותר ותו לא: לישנא אחרינא אמר רבא ת"ש ולרבא לית ליה דרבי יוחנן דמוקים לה למתניי כר"א ולא כרבנן דקסבר רבא מתניי נמי מיתוקמא כרבנן דמודו רבנן גבי טומאת התהום דאע"ג דבעלמא תגלחת לא מעכבא לגבי טומאת התהום חשיבא שאם נודע לו עד שלא גילח קפסיק ותני בין דנטמא לפני מלאת בין לאחר מלאת דאם נודע לו לאחר מלאת קודם גילוח אע"ג דהביא קרבנותיו סותר דבזו מודו רבנן לר"א דתגלחת הויא חשובה לענין טומאת התהום וש"מ דסותר ועדיין תיבעי לך כו' אמר לך רמי בר חמא לעולם אליבא דר"א קמביעיא ליה והכי קמביעיא ליה ה"מ דאמר ר"א דאינו סותר אלא ז' היכא דנטמא נמי לאחר מלאת והא כיון דנטמא לפני מלאת מודי להו לרבנן דסותר את כולן דכמאן דנודע בתוך מלאת דמי או דילמא שאני הכא דכיון דידיעה ליתא אלא לאחר מלאת שבעה הוא סותר ותו לא. ומינה איכא למישמע מינה דהא קתני בין כך ובין כך סותר וקא משמע מתניי לא שניא בין היכא דנטמא לפני מלאת להיכא דנטמא לאחר מלאת דסותר את כולן ולא מיפליגי בה ר"א ורבנן ש"מ דלר"א נמי כיון דטומאה הוה בימי מלאת דסותר את הכל:

"אם עד שלא גילח - בין כך ובין כך סותר".

מאן תנא?

אמר רבי יוחנן:

רבי אליעזר היא,

דאמר: תגלחת מעכבת.

בעי רמי בר חמא:

נטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת - מהו?

בתר ידיעה אזלינן וידיעה אחר מלאת היא,

או לא?

ולמאי?

למסתר.

סג, אמר רבא:

תא שמע:

"אם עד שלא גילח - בין כך ובין כך סותר".

היכי דמי?

אי דאיתידע ליה בתוך מלאת - צריכא למימר!?

אלא לאו לאחר מלאת,

שמע מינה.

ועדיין תיבעי לך:

כולו סותר,

או שבעה סותר?

למאן?

אזלימא לרבנן - פשיטא דכולו סותר.

ואי לרבי אליעזר - כל אחר מלאת שבעה סותר!

אמר לך: הני מילי כי נטמא אחר מלאת,

והאי לפני מלאת הוא.

או דילמא:

שאני הכא, ידיעה אחר מלאת היא?

ומינה, קתני: **"בין כך ובין כך סותר"**, ולא קמפליגי.

7. סג, ב

רס"י

ת"ר המוצא מת. טמון בדרך בתבן או בצרורות ומוטל לרחבו של דרך ואין לו מקום לעבור אלא עליו ובשעה שהולך עליו לא הכיר בו שהוא תחתיו לענין אכילת תרומה טמא ובנזיר ועושה פסח טהור ואינו צריך לעשות פסח שני ובכל אלו שאמרו דבנזיר ועושה פסח טהור כשנדע לו לאחר שעשה פסחו אבל נודע לו קודם שעשה פסחו ה"ז טמא ונדחה לפסח שני והכי מפורש עלה בתוספתא בברייתא דמסכת נזיר (פ"ו) ושל פסחים (פ"ו):

אבל יש לו מקום. רחב לעבור שלא על המת אף לענין אכילת תרומה טהור: ה"ג בד"א דמהלך בין פרקין טהור במהלך ברגליו שיכול לכוין ולפסוע בנתים שלא יגע ושלם יאהיל אבל טעון או רכוב טמא בתרומה לפי שאי אפשר כו' אבל לנזיר ועושה פסח לעולם טהור דהכי גמירי לה בטומאת התהום והאי דכתוב בספרים אפילו בנזיר ועושה פסח טמא טעות הוא:

אבל בטומאה שהיתה ידועה. לשום אדם:

שלשתן טמאין. ואפילו נזיר ועושה פסח ועושה פסח שני ואע"פ שכבר עשו פסחים בפסח ראשון:

בתבן או בצרורות. שהיא טומאת התהום דאפשר שלא הכיר בו אדם מעולם שהרי תבן יכול להתגלגל עליו ע"י רוח וצרורות עשויין להתגלגל ממקום למקום אבל ימים [ואפילה] ונקיקי סלעים הואיל והן חלולין יכול אדם להסתכל בהן ע"י הדחק. ואפשר שאדם אחד מכיר בהן שהציץ בתוכו ואין זו טומאת התהום:

ולא אמרו. שהותרה טומאת התהום אלא לטומאת מת בלבד אבל לענין זב וזבה לא:

תנו רבנן:

"המוצא מת מוטל לרחבה של דרך:

לתרומה - טמא,

ובנזיר ועושה פסח - טהור.

במה דברים אמורים:

שאין לו מקום לעבור,

אבל יש לו מקום לעבור - אף לתרומה טהור.

במה דברים אמורים:

שמצאו שלם,

אבל משובר או מפורק, אפילו אין מקום לעבור - חיישינו שמא בין פרקין עבר.

ובקבר, אפילו משובר ומפורק - טמא,

מפני שקבר מצרפו.

במה דברים אמורים:

במהלך ברגליו.

אבל טעון, או רכוב - טמא.

לפי שמהלך ברגליו אפשר לו שלא יגע, ושלא יסיט, ושלא יאהיל.

טעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל.

במה דברים אמורים:

בטומאת התהום.

אבל טומאה ידועה - שלשתן טמאים.

ואיזו היא טומאת התהום?

כל שאין מבירה אחד בסוף העולם.

מבירה אחד בסוף העולם - אין זו טומאת התהום.

היה טמון בתבן או בצרורות - הרי זו טומאת התהום.

בימים ובאפילה ובנקיקי הסלעים - אין זו טומאת התהום.

ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד."

8. סג, ב - סד, א

רש"י

ה"ג צפה אינה מטמאה לענין שרץ. כלומר אע"ג דטומאת מת צפה מטמאה בספק מגע כדתנן ונמצא מת צף על פני המים לענין שרץ מיהא אינה חשובה לטמא מספק שאם שרץ צף על פני המים ספק נגע בו ספק לא נגע בו ספקו טהור:

דתניא ספק טומאה צפה. כלומר טומאה צפה והוא ספק אם נגע בה אם לא נגע בה:

בין. שהיא צפה במים שבכלים בין במים שבקרקע טהורה:

כתיב בכל השרץ השורץ. דמשמע בכל מקום ששורץ טמא ואפי"ן צף וכתיב על הארץ דמשמע דבעינן שיהא מונח על הארץ ולא צף:

הא כיצד ודאי נגע. בטומאה בכ"מ שהוא בין במים בין בקרקע טמא הא ספק נגע כגון לאחר שנמצא צף על פני המים ה"ז טהור בין שנמצא צף במים שבכלים או במים שבקרקע דספק מגע צף לעולם טהור:

אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור. דמשמע דצפה בקרקע טהור:

וכתיב יטמא הא כיצד צפה בכלים. ספיקו טמא צפה בקרקע ספיקו טהור:

יציצד?

ירד [לטבול במערה,
ונמצא מת צף על פי המערה - טמא.
נמצא משוקע בקרקע המערה:
ירד להקר - טהור.
ליטהר מטומאת מת - טמא,
שחזקת טמא - טמא,
וחזקת טהור - טהור.
שרגלים לדבר".]

צפה - אינה מטמאה לענין שרץ.

דתניא:

"ספק טומאה צפה בין בכלים בין בקרקע - טהורה.
רבי שמעון אומר:
בכלים - טמאה,
בקרקע - טהורה" (טהרות ד, ח).

סד, א מאי טעמא דתנא קמא?

אמר רבי יצחק בר אבודימי:

כתיב: "**בכל השרץ השורץ**"¹⁵⁰ (ויקרא יא, מג) - בכל מקום שהוא שורץ,

וכתיב: "**על הארץ**"¹⁵¹ (ויקרא יא, מב)!

הא כיצד?

ודאי מגעו - טמא,

ספק מגעו - טהור.

ורבי שמעון מאי טעמיה?

אמר עולא:

כתיב: "**אף מעיין**"¹⁵² (ויקרא יא, לו),

וכתיב "**יטמא**"!

הא כיצד?

צפה בכלים - טמא,

בקרקע - טהור.

¹⁵⁰ אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ ושרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם

¹⁵¹ כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ ושרץ על הארץ לא תאכלום מי שקיץ בהם

¹⁵² אף מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור ונגע מנגלתם יטמא

9. סד, א

רפ"י

כל הניטלין והנגרין. בין טומאת שרץ בין טומאת נבילה ובשעת זחילתן או גירתן ספק נגע בהן אדם וכלים:

ספיקו טמא. שכל הנגר והניטל כמו שהן מונחין דמי והוי כספק טומאה ברה"י דספיקו טמא דגמריי מסוטה (סוטה דף כח:). דכתיב בה ונסתרה והיא נטמאה אבל אם היו נזרקין דבשעת זריקתן ספק נגע בהן אדם וכלים ספק לא נגע ספיקו טהור דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אלא כטומאה צפה דמיא וספיקו טהור: ה"ג חוץ מכזית מן המת והמאהיל על פני טומאה שמטמא מלמעלה כלמטה לאיתוויי זב וזבה. כלומר חוץ מכזית מן המת שזרק ע"ג אדם או טהרות ובין שזרק טהרות על כזית מן המת או האדם עצמו דלג עליו וספק הוא אם האהיל עליו שספיקו טמא לפי שמטמא מלמעלה כלמטה הואיל והוא מטמא שלא בנגיעה כגון ע"י אהל והאי דתני והמאהיל על פני טומאה דלא צריך למיתני אלא חוץ מכזית מן המת והמאהיל עליו לאיתוויי זב וזבה שמטמא. נמי מלמעלה. כלמטה באבן מסמא שאם ישב זב על האבן ועל הכלים ועל האדם שהן בתוך הבור תחת האבן נטמא האדם והכלים כמו במגע עצמו וכן אם הזב מלמטה והטהור יושב על אבן מסמא:

בעי רמי בר חמא מת בכלי וכלי צף על פני המים. ויודע ודאי שלא האהיל עליו אבל ספק הוא לו אם נגע אם לא נגע בו:

מהו. גבי מתנינן מאי טעמא חיישינן לטומאה צפה דהתם איכא למיחש שמא האהיל עליו אבל הכא דידוע הוא לו שלא האהיל עליו אבל ספק הוא לו אם נגע:

מי אמרינן בתר כלי אזלינן. וכמאן דמונח על גבי קרקע דמי וספק מגעו טמא:

או בתר מיתא אזלינן. ומת מיהא אזיל וצף על פני המים אנגב הכלי וספיקו טהור:

אם תמצא לומר. כיון דמת עצמו לא הוי צף על פני המים הוא בתר כלי אזלינן וכמאן דמונח על גבי קרקע דמי וספק מגעו טמא:

מת המונח על גבי השרץ. ושרץ צף על פני המים מהו כיון דשרץ טומאת ערב ומת טומאת שבעה כמאן דמחתא טומאה בכלי דמי וספק מגעו טמא:

או דילמא. הא טומאה עבה סמיכתא היא וכיון דצף שרץ כצף מת דמי (מיתא מיהא אזיל וצף על פני המים אנגב הכלי וספק מגעו טהור):

ואם תמצא לומר. כיון דהאי טומאת ערב והאי טומאת ז' כמאן דמחתא. בכלי דמי וספיקו טמא ודאי:

שרץ צף ע"ג נבילה. והוא הדין נמי לנבילה ע"ג השרץ אלא האי דקמיבעיא ליה הכי דשיעורא דשרץ דהוה כעדשה קאי על שיעורא דנבילה דהוי בכזית ולא שיעורא דנבילה ע"ג שיעורא דשרץ:

או דילמא. כיון דהאי בכזית והאי בכעדשה כמאן דמנח בכלי דמי וספק מגעו טמא:

ואת"ל. דשרץ ונבילה נמי כיון דהאי שיעוריה בכזית והאי שיעוריה בכעדשה כמאן דמחתא בכלי דמי וספק מגעו בשרץ טמא:

ואת"ל שרץ ע"ג שרץ כיון דמיפסקי מהדדי כמאן דמנח בכלי דמי. וספק מגעו העליון ע"ג שרץ ספיקו טמא:

שרץ ע"ג נבילה שנימוחה מהו. מי אמרינן כיון דנימוחה הויא לה משקה ושרץ צף על גביו וספק מגעו טהור דכמאן דצף על פני המים דמי:

או דילמא כיון דאוכל הוא. ה"ל כמאן דמונח על גביו וכמו דמונח ע"ג קרקע דמי דספק מגעו טמא:

ואת"ל. הכא כיון דאוכלא הוא ולא שווי שיעוריהו אהדדי דהאי בכזית והאי בכעדשה כמאן דמנח ע"ג כלים דמי:

שרץ ע"ג שכבת זרע. ושכבת זרע על פני המים מהו מי אמרינן הואיל ושכבת זרע לאו אוכלא הוא ה"ל כמשקה והוה שרץ צף וספיקו טהור:

ואת"ל כיון שנתעקרה. מבשרו של אדם ממש ולא דמי לשאר משקה שבתוכו כגון מי רגלים שמכונסין לתוכו ה"ל שכבת זרע כי אוכלא דסמיך הוא:

שרץ צף ע"ג מי חטאת. ומי חטאת עבין הן מפני אפר פרה שבהן מי הוי כאוכלא או דילמא משקה הוי והוי כשרץ צף וספיקו טהור לא ידעינן תיקו:

תנו רבנן:

"כל הניטלין והנגרין,

ספיקו - טמא, מפני שהן במונחין.

והנזרקין - ספיקו טהור, חוץ מן:

כזית המת,

והמאהיל על פני טומאה,

ובל דבר שמטמא מלמעלה כלמטה.

לאיתוויי זב וזבה."

בְּעֵי רַמִּי בַר חַמָּא:

מַת בְּכֵלִי, וְכֵלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם - מַהוּ?

בְּתַר כְּלֵי אֲזֵלִינָן,

או בְּתַר מֵיתָא אֲזֵלִינָן?

אם תמצא לומר לאו¹⁵³ בְּתַר כְּלֵי אֲזֵלִינָן,

מַת עַל גְּבֵי שְׂרָץ - מַהוּ?

כִּיּוֹן דְּהָאֵי טוּמְאָת עֶרְב, וְהָאֵי טוּמְאָת שְׁבַעָה -

כְּמַאן דְּמַחְתָּא טוּמְאָה בְּכֵלִי דְּמֵיא,

או דִּילְמָא:

טוּמְאָה סְמִיכְתָּא הִיא.

וְאִם תִּמְצֵי לֹמַר כְּמַאן דְּמַחְתָּא טוּמְאָה בְּכֵלִי דְּמֵיא וְטַמְא וְדָאֵי.

שְׂרָץ עַל גְּבֵי נְבִלָה, וְנְבִלָה צָפָה - מַהוּ?

כִּיּוֹן דְּתַרְוֵיהוּ טוּמְאָת עֶרְב אֵינֹן - טוּמְאָה סְמִיכְתָּא הִיא.

או דִּילְמָא:

הָאֵי כְּזֵית, וְהָאֵי פְּעֻדְשָׁה?

שְׂרָץ עַל גְּבֵי שְׂרָץ - מַהוּ?

הֵנִי וְדָאֵי חַד שִׁיעוּרָא נִינְהוּ,

או דִּילְמָא:

כִּיּוֹן דְּמַפְסְקֵי מַהֲדָדִי - לֹא.

וְאִם תִּמְצֵי לֹמַר:

שְׂרָץ עַל גְּבֵי שְׂרָץ כִּיּוֹן דְּמַפְסְקֵי מַהֲדָדִי כְּמַאן דְּמַנְחָא בְּכֵלִי דְּמֵי,

שְׂרָץ עַל גְּבֵי נְבִלָה שְׁנִימוּחָה - מַהוּ?

כִּיּוֹן דְּנִימוּחָה הֵוֵיא לִיה מִשְׁקָה,

או דִּילְמָא:

הָאֵי אוֹכְלָא הוּא?

וְאִם תִּמְצֵי לֹמַר דְּאוֹכְלָא הוּא,

שְׂרָץ עַל גְּבֵי שְׁכַבְת זָרַע - מַהוּ?

וְאִם תִּמְצֵי לֹמַר כִּיּוֹן דְּמֵיתַעְקָרָא הֵוֵיא לֵהּ כִּי אוֹכְלָא,

שְׂרָץ עַל גְּבֵי מֵי חֲטָאֵת וְמֵי חֲטָאֵת צָפִין עַל גְּבֵי הַמַּיִם - מַהוּ?

לֹא יִדְעִינָן, תִּיקוּ.

¹⁵³ גירסת הראש. בדפוס: ללא המילה "לאו".

10. סד, ב

רש"י

אמר רב המנונא נזיר ועושה פסח. שנטמאו בטומאת מת והוזה עליהן בגי ובשביעי והלכו בקבר התהום בשביעי שלהן ולא נודע לעושה פסח עד שעשה פסחו ולנזיר עד שמנה נזירותו וגילח לנזירות טהרה:

טהורים. ואע"ג דנטמאו בשביעי שלהן דלא אלימא הך טומאת התהום למיסתר הואיל וכבר עבר ונטהר לכשנטמא בטומאת התהום:

מתיב רבא ירד. לטבול וליטהר מטומאת המת ונמצא מת משוקע בקרקע המערה טמא שחזקת טמא והכא נמי כיון דהוי בחזקת טמא בשביעי שלו כשנטמא בקבר התהום לפי שעדיין לא גילח תגלחת טומאה דנזירות ולא העריב שמשו דתגלחת לאחר ביאת מים הוא כדאמרי לעיל בפרק ג' מינין (דף מד:) לוקמינייה נמי על חזקתו ולהוי טמא:

אמר ליה מודינא לך בנזיר. דכיון דנטמא ביום שביעי שלו קודם תגלחת דטמא ואפי' כי לא נודע לו עד לאחר גילוח דטהרה משום דמחוסר תגלחת טומאה כי נטמא בקבר התהום:

דלא מחוסר ולא כלום. והוי בחזקת טהור כי נטמא בקבר התהום ומספיקא לא מחתינן ליה טומאה כדתנן שחזקת טהור טהור: **א"ל.** עושה פסח נמי ביום ז' שלו קא מחוסר הערב שמש וקאמר דחזקת טמא טמא: **ממילא ערבא.** וכלא מחוסר ולא כלום דמי: **ואף אביי הדר ביה.** דאמר הערב שמש לאו חסרון הוא דשימשא ממילא ערבא: דתניא ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת וגו':

יום מלאת תביא. אם חזרה והפילה ביום מלאת לזכר דהיינו ביום ארבעים ואחד לזכר ויום פ"א לנקבה תביא שתי קרבנות אבל על אותו שילדה בתוך מלאת לא תביא דאמר קרא זאת תורת היולדת התורה ריבתה על כמה ולדות שיש לה בתוך ימי לידה שמביאה קרבן א' ואוכלת בקדשים ואין השויר עליה חובה:

יכול לא תביא כו' אבל תביא על שלאחר מלאת. שאם ילדה נקבה בתוך שמונים ולאחר שעברו פ' דראשונה חזרה וילדה נקבה בתוך שמונים של שניה יכול שתביא קרבן על הראשונה ועל השלישית לפי שהוא לאחר מלאת של ראשונה:

ת"ל ובמלאת. דמשמע כל זמן שילדה ביום מלאת בשעה שראויה להביא בה קרבן תתחייב בקרבן על שתיהן אבל תוך מלאת לא תביא וזו הואיל והיא בתוך מלאת של שניה לא תביא:

אמר רב כהנא. כלומר ואמר רב כהנא עלה דההיא שאני הכא בלידה דלאחר מלאת מ"ט לא מחייבא לאיתויי עלה קרבן משום דמחסרא קרבן דכל חדא וחדא דמתילדא לה הויא בשעה שאינה ראויה להביא בה קרבן ומותבינן עלה דההיא התם נמי ביום מלאת לפי"א אמאי מייטא קרבן הא מחסרא הערב שמש שהרי היא צריכה להיות חוזרת וטובלת בו ביום אע"פ שכבר טבלה לבסוף י"ד מחמת לידה כדי להתירה לאכול בקדשים כדתנן במסכת חגיגה בפרק חומר בקודש (דף כא.) שהאונן והמחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש וצריכין הערב שמש דהיינו טבול יום ארוך שאע"פ שטבלה לסוף י"ד אינה אוכלת בקדשים עד סוף פ"א וצריכה הערב שמש:

אמר אביי. האיך חסרון דמיעל שימשא לאו שמיה חסרון דשימשא ממילא ערבא והוי לה שעה הראויה להביא בה קרבן משי"ה אמר דביום מלאת תביא והא מילתא דאביי ורב כהנא לא שמיעא לן היכא איתא:

סד, ב אמר רב המנונא:

נזיר ועושה פסח, שהלכו בקבר התהום בשביעי שלהן - טהורים. מאי טעמא?

לא אלימא טומאת התהום למיסתר.

מתיב רבא:

"ירד ליתרה מטומאת המת - טמא,

שחזקת טמא - טמא,

שחזקת טהור - טהור!"

אמר ליה:

מודינא לך בנזיר, שמחוסר תגלחת.

אמר ליה רבא:

אף אנא מודינא לך בעושה פסח, דלא מחוסר ולא כלום.

אמר ליה אביי:

והא מחוסר הערב שמש!

אמר ליה:

שימשא ממילא ערבא.

ואף אביי הדר ביה.

דתניא:

"ביום מלאת - תביא

תוך מלאת - לא תביא.

יכול לא תביא על לידה שלפני מלאת,

אבל תביא על לידה שלאחר מלאת ותיפטר משתייהן?

תלמוד לומר: "ובמלאת ימי טהרה"¹⁵⁴ (ויקרא יב, ו),

ביום מלאת - תביא,

תוך מלאת - לא תביא."

אמר רב כהנא:

שאני הכא דמחסרא קרבן.

התם נמי מחסרא הערב שמש!

אמר ליה אביי:

שימשא ממילא ערבא.

11. סד, ב - סה, א

רז"י

משנה

המוצא מת בתחילה, מושב בדרכו, נוטלו ואת תפוסתו.

שנים - נוטלו ואת תפוסתו.

מצא שלשה,

אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה - הרי זו שכונת קברות.

סה, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה,

מצא אחד בסוף עשרים - אמה בודק הימנו ולהלן עשרים אמה.

שרגלים לדבר,

שאילו תחילה - מצאו נוטלו ואת תפוסתו.

גמרא

אמר רב יהודה:

"מצא" - פרט למצוי.

"מת" - פרט להרוג.

"מושב" - פרט ליושב

"בדרכו" - פרט לשראשו מונח בין ירכותיו.

תני עולא בר חנינא:

"מת שחסר:

אין לו תפוסה,

ולא שכונת קברות."

וכל הני, מאי טעמא לא?

אמרינן: דילמא גוי הוא.

"מצא שנים:

ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה,

וראשו של זה בצד מרגלותיו של זה -

אין להן תפוסה,

ולא שכונת קברות.

מצא שלשה:

האחד ידוע, ושנים תחילה.

או שנים תחילה ושנים ידועים:

אין להם תפוסה,

ואין להם שכונת קברות.

מעשה ברבי ישב שבדק ומצא שנים ידועין ואחד תחילה,

וביקש לעשותן שכונת קברות.

אמר לו רבי עקיבא:

כל שיגעת לדיק יגעת.

לא אמרו שכונת קברות אלא לשלשה ידועין,

או לשלשה בתחילה."

מתני'

המוצא מת מושב בדרכו. [ולא] יושב ולא ראשו בין ירכותיו ולא הרוג:

נוטלו ואת תפוסתו. ומפנו למקום אחר ואינו חושש שיש כאן במקום הזה שום מת אחר ומותר לו להלך בכ"מ וכן אם מצא שנים אבל אם מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבע ועד ח' אם יש בין ראשו לשני מתחילת ארבע לסוף ארבע דהיינו לרוחב המערה או שהן מושכבין בתוך שמונה במדת אורך המערה שהאחד בתחילת אחד והשלישי בסוף ח' דהכי קא מוקים לה אליבא דרבנן ור"ש בפי' המוכר פירות (ב"ב קב.):

ה"ז שכונת קברות. וקנו מקומן ואע"פ שאין שם כראוי כדגרסי' התם שנפתח לתוכו כוכין ששוכבין מיכן לאורך המערה דאיתרמוי איתרמי דלא הספיקו לקבור שם אלא הללו [שלשה] מתים והואיל וזו שכונת קברות יש לחוש שמא נעשו כאן שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן וחצר באמצע שהוא שש על שש:

וצריך שיהא בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. שהיא כמנין שני מערות והחצר שביניהם והתם מתרגם לה רב ששת בריה דרב אידי אליבא דר"ש דאמר פותח בה שתי מערות של שש על שמונה דחדא מנייהו בנפלי ואידך מוקים לה כרבנן דאמרי שאין אורך המערה אלא ד' אמות על ו' אמות ותמני סרי הוא דהויין וקא מוקים לה דחדא מנייהו באלכסונה והויין להו עשרים והתם פרישית לכולה מילתא דמתניתין דהכא:

חזר ומצא אחד. בתוך עשרים בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. משום דאיכא למימר שכונת קברות היא זו:

שרגלים לדבר. שהיא שכונת קברות מדאשכח ג' בתוך כ' אמה שיש בין זה לזה מדי' אמות ועד ח' ועכשיו מצא אחד בתוך כ' ולא אמרינן אתרמוי איתרמי דלא נקבר שם אלא אחד שאילו זה יחדי אם מצאו מתחילה היה רשאי לפנותו למקום אחר ונוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שמצא ג' בתוך כ' ואחד בסוף עשרים יש לומר שהיא שכונת קברות:

גמ'

אמר רב יהודה מצא פרט למצוי. דהא דתנן מצא ג' מתים מושכבין בדרכו דקנו מקומן ויש להן שכונת קברות פרט למצוי שאם היה יודע קודם לכן שאחד מהן נקבר לשם אין זו שכונת קברות ונוטלן ואת תפוסתן ומותר לו לפנותן למקום אחר שלא קנו מקומן:

מת פרט להרוג. שאם מצא א' מגוייד או שלשתן מגויידין אמרינן דהכי איתרמי שנוהרנו לשם ונקברו שם שלא בבית הקברות ולא מחזקינן ליה כשכונת קברות אלא נוטלן ואת תפוסתן:

מושב פרט ליושב. שאם מצאן יושבין הואיל ואין מושכבין כשאר מתים נוטלן ואת תפוסתן:

בדרכו פרט לראשו מונח לו בין ירכותיו. שאם מצא אחד מהם ראשו מונח לו בין ירכותיו אמרינן דהכי איתרמי שנורק לשם: מת שחסר אין לו תפוסה. שנוטלו בלא תפוסתו:

ולא שכונת קברות. שאם חסר א' מאותן ג' אין להם שכונת קברות דלא קנו מקומן:

וכל הני מאי טעמא לא. הוי שכונת קברות בשלמא א' מצוי דהכי הוא דגמיירי דבעי שלשה ידועין או שלשה שמצאן תחילה כדאמרינן לקמן אלא כי מצאן אחד הרוג או יושב או ראשו מונח לו בין ירכותיו או חסר הואיל ושלשתן מצאם תחילה שיש להן שכונת קברות מ"ט:

דילמא עובד כוכבים הוא. ואיקבר להכא ועובד כוכבים אינו עולה מן המנין ולא פש להו להכא אלא תרי ותנן מצא שנים נוטלן ואת תפוסתן משום הכי לא קנו מקומן:

ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה אין להם תפוסה. דעובדי כוכבים הם שנקברים בכך וכן אם הן ג' ובי' מהן נקברים כענין הזה אין להם שכונת קברות א'. מהללו ג' מתים ידוע כבר ובי' מהן שמצאו עכשיו תחילה או אחד מהן עכשיו תחילה הוא מצוי:

וביקש לעשותן שכונת קברות. דקנו מקומן:

אלא לגי' ידועין או לגי' שמצאן תחילה. שלא היו ידועין קודם לכן דהכי הוא דגמיירי אבל באידך גיסא לא:

ממצרים. מעפר מצרים טול עמי:

12. סה, א

כ"י

נוטל עפר תיחוח. שנעשה מחמת הדם שיצא ממנו ומחמת מוהל שיצא מן המת:
וחופר. בבתולת קרקע ג' אצבעות דאמרינן כשיעור ג' אצבעות נבלע בקרקע:
נוטל את הקיסמין. של נסרים שנעשו מן הארון כשהרקבו ואמרי לה קיסמין של עצי בשמים כדכתיב באסא בדברי הימים (ב' יז) וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים:
ואת הקססות. קוזזות של אדמה שנדבקו מן הדם ומן המוהל שקורין בלישטי"ט { **בלישטי"ש: גושי אדמה** } בלע"ז:
וזורק את הוודאין. דבר שהוא ודאי לו שאינו מן המת שלא יחוש להן משום טומאה: **ומניח את הספיקות**. שיהא מפנן למקום אחד דחוששין להן משום טומאה
והשאר. דברים שהן מן המת וקיסמין מצטרפין לרוב בניינו של מת דאהל:
ולרובע עצמות. למלא תרווד רקב. ודקא אמר לעיל בפרק כ"ג ונזיר (דף נא.) נקבר בארון של עץ אין לו רקב הני מילי. בעיניה אבל (לא) לאיצטופי לאחרני שנקברו ערומים בארון של שיש מצטרף:

"נוטלו ואת תפוסתו".

היכי דמי תפוסה'?

אמר רב יהודה:

אמר קרא: **"ונשאתני ממצרים"**¹⁵⁵ (בראשית מז, ל) - טול עמי.

וכמה שיעור תפוסה'?

פירש רבי אלעזר:

נוטל עפר תיחוח, וחופר בבתולה שלש אצבעות.

מיתיבי:

"וכמה שיעור תפוסה'?"

פירש רבי אלעזר ברבי צדוק:

נוטל את הקיסמין.

ואת הקססות,

וזורק את הוודאין, ומניח את הספיקות,

והשאר מצטרף לרוב בנינו של מת, ולרובע עצמות, למלא תרווד רקב!"

הוא דאמר כי האי תנא,

דתניא:

"וכמה שיעור תפוסה'?"

אמר רבי יוחנן משום בן עזאי:

נוטל עפר תיחוח,

וחופר בבתולה שלש אצבעות."

13. סה, א-ב

רש"י

אמר רבא בדק ופנה. בדק ומצא מת ופינהו ממקומו כדתנן נוטלו ואת תפוסתו:
בדק ופנה. נמי לשני כדתנן מצא שנים נוטלן ואת תפוסתן ולביתר הכי בדק ואשכח שמצא שלישי לא מפני ליה גבי הנך קמאי:
ולא הנך תרי. מפני להון גבי חד דמחזיקין בשכונת קברות: ה"ג אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנותן מפני להו ולישוינהו שכונת קברות אמר ר"ל עילא מצאו וטיהרו את איי בדק מכי אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב ששת שכונת קברות. וה"פ אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנות להן כשמצא את השנים כדתנן מצא שנים נוטלן ואת תפוסתן מפני להו להאי ג' ואמאי מפני להו לישוינהו שכונת קברות שיחזרו למקומן ויחזיקו לאותו מקום כאילו עדיין יש שם מערות אחרות סביבותיו ולא יכנסו עושי טהרות לשם כדי שלא יאהילו על הטומאה:
אמר ר"ל עילא. כלומר כשניתנה רשות לפנות בשלא מצא אלא אחד ושנים כי הדר ומצא להך שלישי מפני להו גבייהו כדי לטהר את המקום הזה שלא להחזיקו שיש מערות סביבותיה שיהו כהנים ועושי פסח מותרים להלך לשם:

"בִּדְקָה הַיָּמָנוּ וְלָהֶלֶוּ עֶשְׂרִים אָמָה".

סה, ב אמר רבא:

בְּדֵק וּפְנָה, בְּדֵק וּפְנָה, בְּדֵק וְאִשְׁפַּח,
לֹא הָאֵי מִפְּנֵי לִיָּה גְבִי הַנֶּךְ תְּרִי.
וְלֹא הֵי תְרִי לְגַבֵּי הָאֵי חַד.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

כִּיּוֹן שְׁנִיתְנָה רְשׁוּת לְפָנוּת, מְפַנֵּה לְהוֹן.

ולישוינהו שכונת קברות!

אמר ריש לקיש:

עִילָא מְצָאוּ וְטִיְהָרוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

בדק מעשרים אמה ולא מצא - מאי?

אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב:

שכונת קברות.

מאי טעמא?

אמר ריש לקיש:

עִילָא מְצָאוּ וְטִיְהָרוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

14. סה, ב

רש"י

קתני בודק ממנו ולהלן ואם
 בודק ולא מצא מאי. מי אמרינן
 כיון דלא מצא אלא הנך גי'
 אתרמויי אתרמי דאיתקבור
 להכא ולא קנו מקומן או דלמא
 כיון דגי' הן מחזקינן ליה
 בשכונת קברות ואסור לפנותן:
 אמר רב מנשיא אמר רב ה"ז
 שכונת קברות מ"ט אמר רב ר"ל
 עילא מצאו וטיהרו את א"י.
 צלע של מתים מצאו דמתרגמינן
 (בראשית ב) צלע עילא:
 וטהרו את א"י. כלומר אע"פ
 שאין כאן אלא הללו גי' קברים
 אמרינן זו היא שכונת קברות
 של עיר ושאר סביבות העיר
 טהור: ה"ג ספק טמא ר' יהושע
 אומר כיהה:

משנה

כל ספק נגעים:

בתחילה - טהור,

עד שלא נזקק לטומאה.

משנזקק לטומאה - ספקו טמא.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רב יהודה אמר רב:

אמר קרא: "לטהרו או לטמאו"¹⁵⁶ (ויקרא יג, נט) - הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה.

אי הכי,

אפילו משנזקק לטומאה נמי ספקו טהור!

אלא, כי איתמר דרב יהודה אמר רב אהא איתמר:

"אם בהרת קדמה לשער לבן - טמא,

ואם שער לבן קודם לבהרת - טהור.

ספק - טמא.

ורבי יהושע אמר:

ביקה" (נגעים ד, יא).

מאי "ביקה"?

אמר רב יהודה:

ביקה וטהור.

ודילמא ביה וטמא?

אמר רב יהודה אמר רב:

אמר קרא: "לטהרו או לטמאו" - הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה.

15. סה, ב

כ"י

מתני'

בז' דרכים בודקים הזב עד שלא נזקק לטומאה. עד שלא ראה ב' ראיות:

באכילה ובשתיה. מחמת רוב אכילה ושתיה הדרכים האמורים כאן מביאים האדם לידי זיבה:

ובמראה. שראה שד או ד"א ונפחד מחמתו והוי אונס ואמר מר (נדה דף לה.) מבשרו ולא מחמת אונסו:

משנזקק לזיבה. שכבר ראה ראה שוב אין בודקין אותו: שרגלים לדבר. שלא בא מחמת אונסו אלא מחמת זיבה ממש: אונסו וספיקו ושכבת זרעו. הכל טמאים מחמת זיבה דאי אפשר להם בלא צחצוחי זיבה:

ורבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר. שלא בא מחמת הכאה הואיל ומתחילה היקל ממה שהיה:

גמ'

מנה"מ. דמשנזקק לטומאת זיבה שוב אין בודקין אותו:

א"ר נתן אמר קרא והזב את זובו. לזכר ולנקבה אחר שאמר הכתוב שתי זיבות זב זובו הקיש הכתוב זכר לנקבה לראיה שלישית לומר לך מה נקבה דלא כתיב בה מבשרה ואפילו מאונסה היא טמאה אף זכר כיון שראה ב' פעמים שנוזקק לטומאת ז' אפי' ראה את השלישית באונס כיון דחזא ב' פעמים שלא באונס הוי טמא ומייתי קרבן:

ר"א אומר בשלישית בודקין אותו. מפני הקרבן שאם ראה ב' ראיות מחמת זיבות ואת השלישית באונס אינו מביא קרבן:

ברביעית אין בודקין אותו. כלומר כיון שראה שלש שלא באונס וראה את הרביעית בתוך ימי ספרו ואפי' אם היא באונס אין בודקין אותו אם מחמת אונסו היא אלא סותרין את הכל כדמפרש במסכת נדה בפי בנות כותים (דף לה.):

ר"א דריש אתים. הזב חדא את תרתי זובו תלתא ולרביעית איתקש לנקיבה דמטמאה אפי' באונס:

משנה

בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה.
במאכל ובמשקה,
במשא,
ובקפיצה,
ובחולי,
ובמראה,
ובהירהור.

משנזקק לזיבה - אין בודקין אותו.

אונסו,
וספיקו,
ושכבת זרעו - טמאים.
שרגלים לדבר.

המכה את חברו, ואמדהו למיתה,
והקל ממה שהיה,
לאחר מכן הכביד ומת - חייב.
רבי נחמיה אומר:
פוטר,
שרגלים לדבר.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רבי נתן:

אמר קרא: "והזב את זובו"¹⁵⁷ (ויקרא טו, לג) - לראיה שלישית איתקש לנקבה.

והתניא:

"דבי אליעזר אומר:
בשלישית - בודקין אותו,
ברביעית - אין בודקין אותו!"

אלא באתים קמיפלגי,
רבי אליעזר דריש אתים.
ורבנן לא דרשי אתים.

¹⁵⁷ והדוה בנדה והזב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה

רפ"י

16. סה, ב - סו, א

"אוּנְסוּ וּסְפִיקוּ [וְשָׁכַבְתָּ זֶרַעוֹ - טְמָאִים]".

סו, א אָמַר רַבָּא:

לֹא תִימָא סְפֵק הָזָא סְפֵק לֹא הָזָא.

אַלָּא וְדַאי הָזָא, סְפֵק מַחְמַת שְׁכַבְתָּ זֶרַע, סְפֵק מַחְמַת רְאִיָּה.

כִּינּוּן שְׁנֵי זָקָק לְטוּמְאָה סְפִיקוּ טְמָא.

לא תימא. דהאי ספיקו דאמר
שמטמא דקא בעי למימר ספק
חזא ספק לא חזא דמשי"ה לא
מוקמינן עליה טומאה לא לענין
חיוב קרבן ולא לענין סתירה
אם כבר התחיל למנות ימי
ספרו כדכתיב וספר לו שבעת
ימים לטהרתו אלא ודאי חזא
ומיהו ספק מחמת שכבת זרע:

17. טו, א

רס"י

מי גרע. שכבת זרע דזב משכבת זרע דטהור דטמא במגע כדאמר מר (נדה דף מג:). ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע (ויקרא כב) או לרבות את הנוגע:

אלא אמר רב אדא כבר אהבה. מאי הא דקאמר דשכבת זרעו טמא לומר שאין תולין בה דלאחר שנוקק לטומאה. אם ראה קרי וראה זיבה אין אותה זיבה כקרי כי ההיא דתנן במס' זבין (פ"ב מ"ג) הרואה קרי אינו מטמא בזיבה כל מעת לעת:

סבר רב פפא קמיה דרבא למימר. היינו טעמא דאין תולין את הזיבה בשכבת זרע דאמרינן אידי חולשא שנחלש מזיבה ראשונה שכבר נוקק לטומאת זיבה חזא נמי להך זיבה ולא מחמת קרי אבל היכא דלא נוקק לטומאה וראה קרי היינו טעמא דתלינן את הזיבה בקרי ואינו מטמא כל מעת לעת משום דלאו ע"י חולשא הוא דחזא דהא אכתי לא נוקק לזיבה:

א"ל רבא והא תנן. במס' זבין עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד ותני עלה בברייתא (עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד) בד"א בזמן שנתגייר מהול והא הכא דליכא חולשא ואפ"ה לא תלינן את הזיבה בקרי והוי טמא מיד א"ל כיון דמקבל עליו עול מצות אין לך חולי גדול מזה ולא חולי ממש קאמר דאי חולי ממש לא הוי מטמא בזיבה שזו אחד מז' דרכים שבדקין בהן את הזב ששינו במשנתניו אלא מחמת חולשא בעלמא הוא דחזא שכן זיבה באה מבשר מת ולא מחמת קרי:

אלא תנאי היא. אדלעיל קאי דהא דדחינן לעיל מאן שמעת ליה דקאמר שכבת זרעו מטמא במשא רבי יהושע היא ואמר עלה ואפי' רבי יהושע לא אמר אלא מחמת זיבה איכא תנאי אחרני דאמרי דליכא טעמא משום ציחצוחי זיבה אלא שכך גזירת הכתוב דתניא שכבת זרע של זב מטמא מעת לעת לאחר שראה זיבה מטמא במשא:

ר' יוסי אומר יומו בלבד. שראה בו זיבה אם ראה קרי תולין את הקרי בזיבה ומטמא במשא אותו היום בלבד אבל מכאן ולהבא לא ולא משום דסבירא ליה דאי אפשר בלא ציחצוחי זיבה אלא שכך גזירת הכתוב ובכי האי דשמואל קמיפלגי דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה ורחץ במים את כל בשרו. אלמא מדשני בדיבוריה ש"מ דבטומאת קרי קאמר:

מ"ד כל מעת לעת. מטמא שכבת זרע של זב דדייק מלפנות ערב דמשמע ב' ערבים לפנות חד ערב משמע כדכתיב כי פנה היום (ירמיה ו) והאי דכתיב ערב היינו נמי ערב אחרינא והוי משמע דכתיב ביה מערב ועד ערב לומר לך מערב ועד ערב מטמא שכבת זרע של זב במשא דהיינו תניא לה בסיפרא והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שהקרי פוטר בזיבה מעת לעת:

ואידך דייק ממקרה לילה. דמשמע עד לילה מטמא במשא כי זיבה דהיינו יומו: **אורחיה דקרי דאתיא בלילה.** כשמהרהר על משכבו ודבר הכתוב בהווה:

"שכבת זרעו טמאה".

למאי?

אילימא למגע - מי גרע משכבת זרע דטהור!?

אלא זרעו של זב מטמא במשא.

מאן שמעת להא דאמר: "שכבת זרע של זב מטמא במשא"?

אילימא האי תנא,

דתניא:

"דבי אליעזר אומר:

שכבת זרעו של זב אינו מטמא במשא.

ורבי יהושע אומר:

מטמא במשא,

לפי שאי אפשר לה בלא ציחצוחי זיבה".

אפילו רבי יהושע לא אמר אלא משום ציחצוחי זיבה, אכל בעיניה - לא אמר!

אלא אמר רב אדא בר אהבה:

לומר שאין תולין בה.

סבר רב פפא קמיה דרבא למימר:

אידי חולשא הוא דחזי.

אמר ליה רבא,

והתנן:

"גר שנתגייר - מטמא מיד בזיבה" (זבים כג.)!

אמר ליה:

אין לך חולי גדול מזה

אלא, תנאי היא.

דתניא:

"שכבת זרע של זב מטמא במשא,

כל מעת לעת.

ורבי יוסי אומר:

יומו".

במאי קמיפלגי?

בדשמואל.

דשמואל רמי:

כתיב: **"מי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה"** (דברים כג, יא).

וכתיב: **"לפנות ערב ירחץ במים"** (דברים כג, יב).

מאן דאמר: מעת לעת - דייק מ"לפנות ערב".

ואידך דייק: **"מקרה לילה".**

ומאן דאמר: מ"לפנות ערב" - הכתיב **"מקרה לילה"!**

אמר לך: אורחא דקרי למתניא בליליא.

18. טו, א-ב

כ"י

מתני'

כדרכי רבי נהוראי. כך דברי רבי נהוראי:

מה מורה האמורה בשמשון נזיר. דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן (שופטים יג):

גמ'

חטוף. חטוף כוס של ברכה וברוך ברכת זימון שתהא מקיים לברך על הכוס ברכת זימון:

השמים כך הוא. בשבועה על שם וירם ימינו אל השמים וישבע בחי העולם (דניאל יב) כך הוא שהעונה אמן גדול מן המברך:

ותדע. שהוא כך:

שהרי גולירין. חלשין מתגרין במלחמה תחלה ואחר כך גבורים באין ונוצחין אף כאן העונה אמן בא לאחר המברך ומנצח לומר שהעונה אמן משובח מן המברך:

תנאי היא. דאיכא למייד דעונה אמן משובח מן המברך ואית דאמר שהמברך משובח:

א' העונה ואחד המברך במשמע. דקרא שנאמר (תהלים לד) גדלו להי אתי ברכה ונרוממה שמו יחדיו אמן: אלא שממהרין למברך תחילה. ליתן שכר:

משנה

נזיר היה שמואל,

כדברי רבי נהוראי,

שנאמר: "ומורה לא יעלה על ראשו" (שמואל א א, יא).

נאמר בשמשון: "ומורה"¹⁵⁸ (שופטים יג, ה),

ונאמר בשמואל: "ומורה",

מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר,

אף "מורה" האמורה בשמואל - נזיר.

אמר רבי יוסי:

והלא אין "מורה" אלא של בשר ודם!

אמר לו רבי נהוראי:

והלא כבר נאמר: "ויאמר שמואל איך אלק ושמע שאול והרגני" (שמואל א טז, ב),

שכבר היה עליו מורה של בשר ודם.

גמרא

אמר ליה רב לחייא בריה:

סו,ב חטוף וברך.

וכן אמר ליה רב הונא לרבא בריה:

חטוף וברך.

למימרא דמברך עדיף?!

והתניא:

"רבי יוסי אומר:

גדול העונה 'אמן' יותר מן המברך.

ואמר לו רבי נהוראי:

השמים! כך הוא.

תדע שהרי גולירין מתגרין במלחמה, וגבורים נוצחין!"

תנאי היא,

דתניא:

"אחד המברך ואחד העונה 'אמן' במשמע,

אלא שממהרין למברך תחילה".

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם,

שנאמר: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעיה נד, ג).

הדרן עלך הכותים אין להם נזירות
וסליקא לה מסכת נזיר

¹⁵⁸ מי הנף תרה וילדת בן ומורה לא יעלה על ראשו מי נזיר א-ל-הים והיה הנער מן הבטן והוא יהל להושיע את ישראל מיד פלשתים